

SOCIALDEMOKRATIET OG VELFÆRDSSTATEN I ET NYT POLITISK LANDSKAB?

Et essay om moderne velfærdspolitik

Af Urban Lundberg & Klaus Petersen

Den skandinaviske velfærdsstat og Socialdemokratiet er gennem det 20. århundrede blevet vævet tæt sammen. De seneste års politiske historie har problematiseret det tætte bånd. Vælgerne og de øvrige politiske partier er begyndt at stille spørgsmålstejn ved den klassiske socialdemokratiske fortælling om, hvordan Socialdemokratiet byggede velfærdsstaten for sten. I dette essay antydes konturerne af et nyt velfærdspolitisk landskab.

Siden årtusindskiftet har det stået klart at på trods af den succesfulde politik i 1990'erne, så er Socialdemokratiets lykke ikke gjort. I Danmark mistede Socialdemokratiet magten og måtte se en ny borgerlig regering tiltræde i 2001. Og den nyligt afsluttede valgkamp i januar 2005 viste, at Socialdemokratiet ikke bare måtte opgive forhåbningerne om regeringsmagten, men også måtte indkassere (endnu) en øretæve fra vælgerne. I Sverige er det derimod lykkedes at fastholde regeringsmagten (med støtte fra venstrefløjen og Miljøpartiet). Men svenske opinionsmålinger viser, at den borgerlig blok også der vinder ind og kombineret med et stadig mere ustabil samarbejde mellem den socialdemokratiske regering og støttepartierne, så er udfaldet af det kommende valg i 2006 højst usikkert. Den tid, hvor Socialdemokratiet leverede velfærden og til gengæld fik magten, er nok forbi. Men hvad er det, der er sket?

Vi vil i det følgende argumentere for, at skal man forstå denne udvikling, så er det ikke nok kun at se på de socialdemokratiske partier. Der skal anlægges en videre vinkel, som inddrager hele det politiske landskab, og hvordan det fundamentalt har forandret Socialdemokratiets politiske position. De borgerlige partier har gennem historien givet legitimitet til det socialdemokratiske velfærdsprojekt. Det var dem, som var de onde, mens socialdemokraterne var historiens sande helte. Siden socialdemokraterne erobrede den politiske magt og den politiske dagsorden i 1920'erne og 1930'erne, har de borgerlige partier især spillet skurkerollen i den socialdemokratiske fortælling om velfærdsstaten. Når borgerlige politikere op gennem historien har advokeret for skattenedsættelser, liberalistisk økonomisk politik, deregulering af arbejdsmarkedet, privatisering og fastkurspolitik frem for fuld beskæftigelse har det været let for socialdemokraterne at beskrive de borgerlige som et farligt uhyre, der – hvis sluppet fri – ville trampe hele velfærdsbygningen ned.

Men det billede er som sagt blevet alvorligt

forrykket gennem de seneste år. Siden 2001 har Danmark haft en borgerlig regering med en markant velfærdspolitisk profil. Opinionsmålinger op til det seneste valg i januar 2005 og undersøgelser af valget viste, at mange danske vælgere så et forsat borgerligt styre som en garant for den danske velfærdsmodel. I Sverige er det gået anderledes. Her er det lykkedes de svenske socialdemokrater at fastholde ejerskabet til velfærdstemaet. Dette på trods af, at de to socialdemokratiske partier begge har forestået ganske vidtrækkende reformer og revisioner af de nationale velfærdssystemer op gennem 1990'erne. I det følgende vil vi på baggrund af en sammenligning af de to lande diskutere årsagerne til de så forskellige udfald og sammenligne den situation, de to socialdemokratiske partier står i. Er der tale om, at hele det velfærdspolitiske spil er ved at ændre fundamentalt karakter? Vores udgangspunkt er, at for at forstå hvad der er sket og sker lige omkring os, så er det ikke nok udelukkende at kigge på Socialdemokratiet, men der kræves et bredere blik udover hele det politiske landskab.

Politik på midten?

Både blandt forskere og politiske kommentatorer er det forandrede politiske landskab ofte blevet forklaret med udgangspunkt i socialdemokratiernes modernisering og fornyelse. De socialdemokratiske partier har opgivet de traditionelle ideologiske positioner til fordel for nye.¹ Ikke mindst årsagerne til dette skifte har været diskuteret: Er der tale om, at strukturelle forandringer i den globale økonomi har undermineret den gamle fremskridtsrecept? Er der, som Anthony Giddens har betonet,² tale om en nødvendig fornyelse af den socialdemokratiske politik så den i højere grad svarer til nutidens borgere og deres syn på verden? Eller skyldes det, at de politiske partier – især socialdemokratierne – har gennemgået en vidtrækkende af-ideologisering, og at politik i stigende grad domineres af en helt ny type magtrealistiske og kyniske politikere?³

Der er heller ikke enighed om, hvordan

man skal bedømme denne socialdemokratiske forandring. Har der været tale om et socialdemokratiske forræderi mod den store sag – det vil sige forsvaret af den skandinaviske velfærdsstat? Eller skal partiernes modernisering snarere ses som et forsvar for netop denne velfærdsmodel? Analyser, undersøgelser og diskussioner af dette har været et helt centralt samfundsvidenskabeligt tema gennem de senere år både i Skandinavien og internationalt.⁴ Men samlet set har forskerne ret entydigt placeret forklaringen og den politiske dynamik hos de socialdemokratiske partier. Der har i langt mindre grad været interesse for at forstå og analysere de borgerlige partiers politiske forandring og modernisering – og de mulige konsekvenser af dette (for såvel socialdemokratiske politik som det politiske landskab i almindelighed).

Sociologen Henrik Dahl konstaterede i forbindelse med det danske folketingsvalg i 2001, at de to store partier i meget høj grad lignede hinanden, og at der mest var tale om, at “det blå” velfærds-konsortium denne gang havde vundet over “det røde” velfærds-konsortium.⁵ Andre har på lignende måde talt om erobringen af eller kampen om den politiske midte som det afgørende i moderne politik. I amerikansk debat anvendes i den forbindelse begrebet “trianglering”, som betoner, hvordan både højre- og venstrefløjens “klassiske” positioner forlægges til trekantens base og den nye position til toppen.⁶ Når alle de etablerede politiske partier så kæmper om at erobre trekantens top, opløses efterhånden de klassiske distinktioner. En effekt af denne triangleringsiver – kampen om midterpositionen – er, at de valgmuligheder vælgerne reelt stilles overfor ændrer karakter, og vælgerne får dermed sværere ved at orientere sig i det politiske landskab.⁷

I de skandinaviske lande er den politiske midte lig med et stærkt forsvar for velfærdsstaten.⁸ Umiddelbart ser det altså ud som om, at de borgerlige partier i Skandinavien (mere eller mindre) har forladt deres klassiske ideologiske dogmer og i stedet forsøger at erobre magten ved at optræde som “socialdemokra-

Postkort af Poul Nyrup Rasmussen ved folketingsvalget i 2001. (ABA)

ter”. Dermed tegner der sig et billede af et politisk landskab, hvor vælgeren blot tvinges til at vælge mellem forskellige variationer over samme tema. Det borgerlige alternativ til socialdemokratiet – de to store blokke i dansk og svensk politik – har dermed ændret karakter mod det mere uklare som ikke længere åbent og fjendtligt angriber den samfundsmodel (velfærdsstaten), der er vokset frem under især socialdemokratisk ledelse gennem de foregående årtier.⁹ Man kan vælge at beskrive det som den ultimative sejr for den socialdemokratiske samfundsmodel. Men for socialdemokratierne som politiske partier har det skabt nye problemer ikke mindst i mødet med vælgerne. Hvordan skal man fastholde sin egen særlighed? Hvad er i dag det særligt socialdemokratiske? Hvad adskiller højrefløjen fra venstrefløjen – ikke bare i abstrakte termer, men også helt konkret: Når man skal

sætte krydset på stemmesedlen, eller når man har erobret regeringskontorerne?

“An Invasion of the Body Snatchers”?

I forskningen om velfærdsstaternes udvikling har de borgerlige partier for det meste spillet en indirekte rolle. Historikeren Daniel Levine har fx forklaret Socialdemokratiets styrke med de svage borgerlige partier.¹⁰ Samfundsforskere som Francis Castles og Göran Therborn har betonet de borgerlige partiers interne splid som en afgørende faktor for de skandinaviske socialdemokratiers erobring og konsolidering af den politiske magt i mellemkrigstiden.¹¹ Den borgerlige VKR-regering (1968-1971) i Danmark var tvunget til at føre “socialdemokratisk politik minus 10%” med bl.a. en omfattende socialreform og har sit svenske modstykke i de borgerlige Fälldin-regeringer (1976-1982), der ofte fremstod som mere socialdemokratiske end Socialdemokratiet selv. Når de borgerlige partier har skrevet sig ind i succeshistorien om den skandinaviske velfærdsmodels udvikling, så har det enten været i tiden før Socialdemokratierne eller som en slags passiv mur, Socialdemokratierne har kunnet spille bold op ad.¹²

I den socialdemokratiske debat om velfærdsstaten har de borgerlige partier derimod spillet en meget mere aktiv skurkerrolle. Højrefløjen har altid eksisteret som en overhængende fare eller som et truende monster – det ubehagelige som sniger sig rundt i mørket uden for, og som truer den indre tryghed og idyl. Skrækscenariet har endda været virkeliggjort i lande som USA og Storbritannien. Det har haft navne som Margaret Thatcher og Ronald Reagan og har haft ypperstepræster som Frederick Hayek og Milton Friedman. Monstret har også virket og levet i historien. Som da det i mellemkrigstiden sluttede op bag monarkiet og truede demokratiet, og som ved mange lejligheder har kæmpet mod velfærdsreformer.¹³ På den måde har de borgerlige partier ikke bare været stadig nærværende i Danmark og Sverige, de har også fungeret

som et bærende element i Socialdemokratiets krav på regeringsmagten. Dels positivt i billedet af det gode socialdemokrati, som erstatter det onde borgerlige. Dels negativt som når man i valgkampene spurgte vælgerne, om de turde løbe risikoen og skifte det trygge socialdemokratiske ud med “det reaktionære alternativ”? De allersene år er den klassiske socialdemokratiske velfærdstatsfortælling imidlertid kommet under et stigende pres, og vælgerne har – i Danmark – været forholdsvis immune, når Socialdemokratiet har tegnet modsætningen mellem deres “gode” samfund og de borgerlige partiers “forsikringssamfund”.

Det har bragt de danske socialdemokrater i en helt ny situation. Den klassiske fortælling dur ikke længere, og hvad gør man så? Trækker man på skrækfilm-metaforerne, så kan man sige, at for socialdemokraterne har de borgerlige partier forvandlet sig fra at være frådende og altødelæggende Godzilla-monstre til at blive “body snatchers”. Don Siegels skrækfilmklassiker “Invasion of the Body Snatchers” fra 1956 handler om indbyggere i en amerikansk by, som gradvist erstattes af dobbeltgængere udklækket af en fjendtlig ikke-jordisk magt.¹⁴ Filmens hovedtema er, at man ikke kan se forskel på originalerne og de farlige udefrakommende kopier. De fleste af den lille bys indbyggere opdager simpelthen ikke, hvad der er ved at ske (før det er for sent), og de, som gennemskuer truslen, står overfor en dobbelt udfordring. For at kunne vinde kampen mod fjenden må de samtidig afsløre disses sande ikke-jordiske identitet. Og det er nogenlunde her, den moderne socialdemokrat let kommer til at befinde sig.

Body Snatchers er en metafor for det mørke og ugennemtrængelige, som lurer under (og i skjul af) normalitetens overflade. Vi skal understrege, at vores ambition her ikke er, at be- eller afkræfte metaforens sandhedsværdi. Uanset hvordan man ser på dette, så kan man konstatere, at borgerlige partier i en række vestlige lande strategisk og succesfuldt har angrebet og nedbrudt traditionelle socialdemokratiske regeringskonstellationer. Socialdemokraterne har fremstået som i høj grad for-

svarsløse, når borgerlige partier – i flere tilfælde bakket op og eller suppleret af nypopulistiske partiformationer – simpelthen går ind og overtager de socialdemokratiske reformprogrammer. Det gælder ikke kun i Danmark, men kan også mere eller mindre genfindes i Holland, Frankrig, Belgien, Østrig, Portugal, Italien og Norge.¹⁵

Det skal endvidere understreges, at denne “body snatcher strategi” til dels hviler på forudsætninger, som udspringer fra Socialdemokratiet selv. Den borgerlige “dobbeltgænger” skyldes ikke bare en borgerlig positionsforskydning, men i lige så høj grad et par årtiers socialdemokratiske krisepolitik, velfærdsreformer og dereguleringspolitik. Når Socialdemokratiet bevæger sig mod midten, så bliver partiet lettere at ligne. Netop denne bevægelse har været meget omdiskuteret de senere år. Den pointe, vi vil fremhæve her, er imidlertid, at skal man forstå det nye (eller måske rettere gryende) politiske landskab, så må man være opmærksom på, at det ikke kun er de socialdemokratiske partiers og deres politik, som er blevet moderniseret. Selv om forskningen ofte giver det indtryk, så har de borgerlige partier ikke (bare) klamret sig til 1950’ernes velfærdsfjendtlige politik eller for den sags skyld ved 1980’ernes nyliberale retorik. Den politiske dynamik skal snarere findes i en dobbelt moderniseringsproces, som hverken isolerer de borgerlige eller de socialdemokratiske partier. Vi vil i det følgende illustrere dette samspil med eksempler fra både Danmark og Sverige – de store ligheder mellem de to lande gør, at forskellene træder tydeligere frem. Det gør det muligt at diskutere, hvilke faktorer der kan påvirke udfaldet af de politiske moderniseringsprocesser, som vi skal kigge nærmere på i det følgende.

Den danske realitet

Mens 1950’erne og 1960’erne på mange måder kan ses som en slags guldalder for det danske Socialdemokrati – ikke mindst når det kommer til opbygningen af velfærdsstaten – så var kontrasten i de kommende år stærk.¹⁶

Da den økonomiske krise satte ind i 1970'erne, blev partiet tvunget til at føre en ad hoc krisepolitik, som ikke var præget af langsigtet tænkning, men nærmere en dag til dag kamp med de politiske og økonomiske realiteter.¹⁷ Parallelt med den kortsigtede krisepolitik mobiliserede partiet til venstre med 1977-programmet som et ideologisk højdepunkt. Forskellen mellem retorik og realitet voksede, og det samme gjorde de politiske problemer såvel internt som parlamentarisk. På den baggrund valgte statsminister Anker Jørgensen i 1982 at afgive regeringsmagten uden at udskrive folketingsvalg.

Det var den konservative og pragmatiske Poul Schlüter, som blev ny statsminister og leder for en række borgerlige regeringer frem til 1993. Den borgerlige regerings første år blev præget af neoliberal retorik kombineret med en pragmatisk politik.¹⁸ De store planer (retorik) om privatisering, udlicitering, skattenedsættelser osv. passede som fod i hose til den klassiske socialdemokratiske fortælling om borgerlige velfærdsmonstre. Fagforbundet SID donerede således i 1985 180 mio. kr. til en kampagne mod den borgerlige regering, og LO lancerede kampagnen "Danmark for hele folket".¹⁹ Et centralt tema var truslen om "den sociale massegrav". Det stærke socialdemokratiske ejerskab til velfærdstemaet opbygget gennem de foregående årtier medvirkede i høj grad til at fastlåse den borgerlige regering. Det var ikke muligt at gennemføre et frontalt angreb på velfærdsstaten, og der blev kun tale om begrænsede institutionelle forandringer i velfærdssystemet (på nogen områder forbedringer). Man kan således sige, at realiteterne ikke levede op til det socialdemokratiske skræmmebillede. Efter godt 10 års borgerligt styre så stod "den socialdemokratiske model" stadig – på trods af alle advarslerne.²⁰ Det blev da heller ikke en socialdemokratisk politisk mobilisering, som fik regeringen til at gå af, men derimod en politisk sag. Poul Schlüters afgang var en direkte følge af den såkaldte Tamil-sag, hvor justitsminister Erik Ninn Hansen og flere andre politikere og embedsmænd fik ansvaret for en ulovlig

standsning af familiesammenføring af flygtninge.²¹

Med Poul Nyrup Rasmussen i spidsen fik Socialdemokratiet – i samarbejde med flere mindre midterpartier – dermed foræret regeringsmagten. De 3 Nyrup-regeringer i perioden 1993-2001 havde stor succes med en gennemgribende reformpolitik, som ikke bare sænkede arbejdsløsheden, men også skabte økonomisk vækst og bedre balance på de offentlige budgetter.²² Dette kan beskrives, som at man udskiftede tidlige tiders keynesianske inspirationer og reguleringsøkonomi med en mere markedsvenlig økonomisk politik og en stærk interesse for budgetkontrol. Det var helt afgørende for Socialdemokratiet at fremstå som økonomisk ansvarligt i modsætning til 1970'ernes gældsætningspolitik. 1990'ernes regeringer havde således blikket rettet mod nedbringelse af statsgælden, skabelse af nye jobs og en stram styring af offentlige budgetter.²³ Også på velfærdsområdet skete gennemgribende reformer, der kan betegnes som en slags positiv "workfare" politik (med brug af både stok og gulerod). Denne såkaldte stille velfærdsrevolution skete ikke uden store interne sværdslag i Socialdemokratiet. Fra den socialdemokratiske ledelse side var opfattelsen, at denne reformpolitik skulle medvirke til at fremtidssikre velfærdsstaten (mod trusler som demografi, globalisering etc.),²⁴ men for mange blev det oplevet som en borgerliggørelse (eller en for tydelig bevægelse mod midten).²⁵

Mens socialdemokraterne reformerede og lavede politik, så betød tabet af regeringsmagten i 1993 en ideologisk og strategisk tænkepause hos de borgerlige partier. Groft sagt tegnede der sig to linjer:²⁶ For det første en social-konservativ/liberal linje som var positiv overfor velfærdsstaten, men dog gerne ville have bare lidt mindre af den. Det betød, at de borgerlige skulle ligne socialdemokraterne. For det andet var der både i Det konservative Folkeparti og (især) i Venstre ønsker om en mere markant borgerlig politik baseret på de klassiske konfliktlinjer omkring skattepolitik, krav om mere marked etc.²⁷ De to linjer er

baseret på forskellige politiske analyser. Den første analyserer Schlüter-regeringernes manglende succes ud fra en opfattelse af, at den skarpe ideologiske retorik gjorde det svært for regeringen at gennemføre politik og reformer. Den anden lyder, at det var manglende ideologisk bevidsthed og pragmatisme, som var årsagen til de manglende politiske resultater.

Man kan op gennem 1990'erne se begge strategier i spil, men indtil 1998 var den klassiske borgerlige linje den dominerende. Det var således undtagelsen, da en del af Det konservative Folkeparti med en ung britisk inspirerede spin doctor i spidsen i sommeren 1998 forsøgte at fastslå et direkte og klart bånd mellem konservatismen og velfærdsstatens sociale omsorg: "Velfærdsstaten er lige så meget en konservativ opfindelse som en socialdemokratisk."²⁸ Partileder Per Stig Møller pegede på, at Socialdemokratiet havde stjålet familietemaet fra de konservative.²⁹ Der er dog ikke tegn på, at sådanne tanker fik noget stort gennemslag i partiet, som på dette tidspunkt var splittet pga. voldsomme personopgør.³⁰ Det velfærdsudspil, som partiet udsendte sommeren 1998, var i høj grad baseret på de klassiske temaer om lavere skatter, stramninger i forbindelse med arbejdsløshedsunderstøttelse etc., og det blev da også hurtigt af socialdemokraterne indskrevet som et angreb på velfærden.³¹

Samme kurs fulgte Venstre, som efter tabet af regeringsmagten under ledelse af Uffe Ellemann-Jensen havde markeret en tydelig forskel til den socialdemokratiske politik og samfundsmodel.³² I enkelte tilfælde blev afstanden endog meget tydelig, som da partiets næstformand Anders Fogh Rasmussen i 1994 udsendte debatbogen "Fra socialstat til minimalstat". Det var et neoliberalistisk manifest, som med eksplicit inspiration fra tænkere som Hayek og Nozick, angreb "velfærdsstatens slavementalitet" og advokerede for en radikalt mindre stat. Det er svært at blive klog på de dybere bevæggrunde for udgivelsen af bogen. Den var i hvert fald *gefundenes Fressen* for de socialdemokratiske modstandere. Her var bogen, som uden nogen svinkeærinder viste det borgerlige monstres sande karakter.

Man kan diskutere realiteterne bag bogen og de socialdemokratiske angreb. Venstres reelle politiske udspil forekom noget mindre vidtrækkende, men de kunne selvfølgelig ses som skridt på vejen. Valgkampen 1998 blev i den forbindelse et vigtigt lærestykke for Venstre. Partiet havde i løbet af 1990'erne haft vælgermæssig fremgang, fremstod som det klart dominerende borgerlige parti og konkurrerede fra 1995 med Socialdemokratiet om at være Danmarks største parti.³³ Efter en succesfuld valgkamp stod partiet (i samarbejde med den øvrige borgerlige blok) til at erobre regeringsmagten. I valgets allersidste fase lykkedes det imidlertid Socialdemokratiet at mobilisere vælgerne mod en borgerlig regering.³⁴ Det skete ikke mindst ved at betone de borgerliges nedskæringsagenda – især truslen om en deregulering af huslejefastsættelsen (noget Enhedslisten rejste i den afsluttende partilederrunde og som Socialdemokraterne ikke var sene til at udnytte) – og slå på Socialdemokratiets forsvar for velfærdsstaten (kombineret med truslen om en borgerlig regering støttet af Dansk Folkeparti – det såkaldte VOKZ-kabinet). Dansk Folkeparti havde i 1998 en uklar velfærdsprofil, og de historiske bånd til Glistrups velfærdsstatskritiske Fremskridtsparti passede godt ind i det socialdemokratiske trusselsscenarium.

Valgnederlaget i 1998 fik konsekvenser i Venstre. For det første valgte Uffe Ellemann-Jensen at gå af som partileder. Han udpegede selv som sin efterfølger, partiets næstformand Anders Fogh Rasmussen, der blev valgt uden modkandidat. For det andet var valget et vigtigt politisk lærestykke. Det stod klart, at det ville blive endog meget svært at vinde regeringsmagten på traditionelle borgerlige mærkesager. Vejen til magten forudsatte, at man kunne fremstå som troværdige forvaltere af det velfærdssamfund, som ikke mindst Socialdemokratiet havde præget. Og allervigtigst måtte man gøre svært (umuligt) for Socialdemokratiet at bruge den klassiske fortælling om de borgerlige partiers angreb på velfærdsstaten. Danskerne bakkede op bag velfærdsstaten og ønskede ikke noget voldsomt politisk op-

gør. Det var helt essentielt, at skurke-rollen måtte afgå ved døden.

Fra 1998 bevægede Venstre sig gradvist (men hurtigt) mod den politiske midte og genopfandt sig selv som et nyt og moderne parti, der repræsenterede en moderne velfærds politik og svarede på det 21. århundredes politiske udfordringer.³⁵ For det første foretog Venstre et frontalt angreb på den klassiske socialdemokratiske fortælling om den borgerlige modstander.³⁶ Det handlede i høj grad om en nedtoning af de klassiske konflikt punkter som havde båret denne fortælling. Ud med forslag om nedskæringer i dagpengeydelse, velfærdsforringelser, omfattende privatisering og ufinansierede skattesænkninger. Og ind med en mere positiv indstilling overfor fagforeninger, flere penge til sundhedsområdet osv. Denne del af processen var gjort væsentlig lettere i og med, at Socialdemokratiet op gennem 1990'erne selv havde gjort op med partiets klassiske positioner fx i forhold til privat-offentlig, økonomisk regulering og dele af velfærds politikken. For det andet handlede det om at erobre det socialdemokratiske ejerskab til velfærdstemaet. Det blev forsøgt direkte ved at formulere dagsordner, som enten var meget tæt på de socialdemokratiske eller som satte ind, hvor Socialdemokratiet havde svage punkter. Det sidste udmøntede sig fx i sloganet Velfærd og valgfrihed. Det betonedes modsætningen mellem Socialdemokratiets formynderiske og standardiserede velfærds politik og borgernes egne ønsker. Venstre ville gøre op med årtiers socialdemokratisk "betontænkning" på velfærdsområdet, hed det. For det tredje handlede det om symbol politik. Udmeldinger fra Venstre politikere, der kunne symbolisere den klassiske velfærds konflikt, blev ved hjælp en stram partidisciplin og en effektiv mediestrategi hurtigt fjernet fra den politiske agenda. Det var fx tilfældet, når unge Venstre-løvere forlangte en skarpere ideologisk profil, eller når det kommunale bagland lancerede for vidtgående reformplaner.³⁷ I stedet forsøgte Venstre at lancere sig som repræsentanter for de, som ville forny velfærdsstaten.

Demonstration uden for Christiansborg mod Schlüters nedskæringspolitik i 1984. (ABA)

Dermed kilede man sig ind i en eksisterende intern konfliktlinje i Socialdemokratiet. Det kunne man gøre ganske effektivt fx ved at præsentere Anders Fogh Rasmussen som Danmarks svar på Tony Blair – inkarnationen af den succesfulde moderne politiker over for et socialdemokrati, der var præget af “beton”. Det var således ikke tilfældigt, at Anders Fogh Rasmussen i 1999 besøgte netop Blair’s hovedkvarter i London.³⁸ For det fjerde politiserede man integrationstemaet.³⁹ Det havde gennem længere tid skabt voldsomme konflikter i Socialdemokratiet (både mellem ledende socialdemokrater og mellem partiledelse og det kommunale bagland). En række meningsundersøgelser havde vist, at vælgerne så netop integration som et politisk problem, og var man i tvivl, kunne Dansk Folkepartis fremgang i opinionsmålinger tydeliggøre dette.⁴⁰ De socialdemokratiske regeringer i 1990’erne havde iværksat stramninger i udlændingepolitikken og kunne derfor ikke afvise temaet fra den politiske dagsorden. Men samtidig havde partiet åbenlyst besværligheder med at formulere en politik på området – besværligheder som blev styrket af regeringspartneren Det radikale Venstres mere liberale synspunkter på området.

Venstres strategiske forvandling blev iværksat med stor systematik og dygtighed. Hvor Socialdemokratiet nok havde succes på de traditionelle økonomiske parametre, så var partiet præget af intern uro og havde åbenlyst svært ved at formulere en offensiv politisk strategi endsige mere langsigtede politiske visioner. Det blev mest til forsøg på at genspille det klassiske tema om, at Socialdemokratiet var velfærdens parti, mens de borgerlige ville ødelægge den. Når nu de borgerlige i højere grad lignede socialdemokrater, så handlede det om at demaskere dem. Men efterhånden som “kopierne” blev bedre og bedre, så blev den strategi sværere og sværere. Fra 1998 tippede balancen gradvist til Venstre og de borgerlige partiers fordel. Svækket af uroen i forbindelse med efterlønsreformen i efteråret 1998 styrtdykkede Socialdemokratiet i meningsmålingerne og nærmede sig i december

1998 20%-mærket.⁴¹ Omvendt tordnede Venstre frem. Ved folketingsvalget i 1998 havde de fået 24% af stemmerne, mens opinionsmålinger ved udgangen af året spåede en vælgertilslutning på omkring 35%. Og i perioden frem til folketingsvalget i 2001 var Venstre (med enkelte målinger som undtagelse) landets største parti og erobrede efterhånden også den velfærdspolitiske dagsorden.⁴²

Socialdemokratiets nederlag ved valget i 2001 kom dermed ikke som noget lyn fra en klar himmel. Venstre kørte dygtigt og effektivt både politisk og mediemæssigt en strategi, som kombinerede en positiv velfærdsdagsorden med krav om en strammere og mere klar kurs i forhold til integrationsproblemer.⁴³ På det velfærdspolitiske område blev der lanceret garantier mod stort set en enhver form for nedskæring fx offentlig service og ydelsesniveauer. Samtidig blev der slået på ideen om valgfrihed også i forhold til den offentlige sektor. Fx skulle modtagere af hjemmehjælp eller patienter i sundhedssektoren have (bedre) mulighed for at tage penge ud af det offentlige system og købe hjælpen fra udbydere i den private sektor. Det betød bl.a., at Venstre på det vigtige sundhedspolitiske område kom til at fremstå som det mest pålidelige parti. Allervigtigst var måske, at det traditionelle krav om skattelettelser blev erstattet af ideen om et skattestop. Frem for at love store (og ofte ufinansierede) skattelettelser, der (måske) ville forudsætte en voldsom reduktion af den offentlige sektor, så skulle der ske en relativ fastfrysning af skatten. Man kan beskrive det som en relativ nedskæring af den offentlige sektor, men det var ganske svært og kompliceret at skrive ind i den traditionelle fortælling om de uhyggelige borgerlige intentioner. Hvis der ikke er nogen ofre, så er det svært at tro på uhyrer. Under alle omstændigheder havde Venstre effektivt taget luften ud af de socialdemokratiske trusselsscener, da man ved valgkampens start i en storstilet annoncekampagne advarede mod den kommende tids socialdemokratiske skræmmekampagner.⁴⁴ Da Socialdemokratiet satte kampagnen ind var den uden brod og virkede mest som opfyldelsen af

Venstres spådomme.⁴⁵ Det blev ikke mindst tydeligt, da Poul Nyrup Rasmussen under stor medieopmærksom til et offentligt debatmøde rev sider ud af Anders Fogh Rasmussens føromtalt debatbog fra 1994 med ironiske bemærkninger om, at “det mener du heller ikke længere”.⁴⁶ Da var løbet kørt, og Venstre var blevet landets mest pålidelige socialdemokratiske parti.

Valget førte til dannelsen af en borgerlig regering bestående af Venstre og Det konservative Folkeparti under Anders Fogh Rasmussens ledelse med Dansk Folkeparti som fast støtteparti. Ikke mindst de tætte bånd til Dansk Folkeparti blev søgt problematiseret under og efter valgkampen, men uden væsentlig effekt. Valget i 2001 kan således beskrives som et jordskredsvalg, hvor der blev etableret en stærk borgerlig majoritets-blok i det danske parlament.

Denne blokdeling, hvor Socialdemokratiet støttet af Det radikale Venstre og venstrefløjspartierne står over for en borgerlige blok har i høj grad præget dansk politik efter 2001. Samtidig har Venstre fasttømret billedet af et moderne og velfærdsvenligt parti inden for den overordnede ramme af skattestoppet. Dette kan forklares både med, at partiet ikke har lanceret noget frontalt angreb på velfærdsstaten, og med at for så vidt der er sket forringelser af den offentlige service, så er det blevet implementeret lokalt i kommunerne, som har været under meget stram økonomisk kontrol (en politik som allerede blev indledt under 1990'ernes socialdemokratiske regeringer). Socialdemokratiet har hele tiden forsøgt at fastholde argumentet om, at den nye velfærdsvenlige borgerlige regering blot var en ulv i fåreklæder. Der har da også været enkelte mulige sprækker, som da regeringen måtte trække et forslag om forringede satser for de højestlønnede i dagpengesystemet tilbage.⁴⁷ Forslaget ville have skabt basis for, at de bedre lønnede ville søge sikring af anden vej. På samme måde kan det nye sundhedsbidrag, som indføres i forbindelse med den kommende strukturreform ses som både en måde at skaffe flere penge til sundhedsområdet uden

at komme i konflikt med skattestoppet og som et skridt i retning af en ny type velfærdsstat med en tættere kobling mellem bidrag og ydelse.⁴⁸ Hele frit valgs diskussionen kan på længere sigt få dramatiske konsekvenser for den offentlige sektor.⁴⁹ På det mere ideologiske plan har især de konservative dele af regeringen brugt mange ressourcer på en “kulturkamp”. På den måde er fortællingen om en regering, der har lært lektion fra 1980'erne, og derfor satser på små skridt og en snigende liberal “revolution” ikke uden bindinger til virkeligheden. Med en af regeringens chefstrateger Claus Hjort Frederiksen ord: “Vi gør det i den takt, som vi føler, at folk kan følge med i. Og der er gennemført mere liberal politik de sidste tre år, end i de foregående 25.”⁵⁰ Man kan således diskutere, hvori regeringens velfærdspolitiske mål præcist består – billedet er ikke entydigt, men det ligner i hvert fald ikke 1980'ernes eller Madsen-Mygdals politik. Der savnes i det hele taget en grundig udforskning af borgerlig velfærds politik (som er skrevet fordomsfrit og ikke med et ureflekteret udgangspunkt i den ovennævnte socialdemokratiske fortælling). I denne sammenhæng er det centrale, at det ikke er lykkedes for Socialdemokratiet at bryde forbandelsen og få vælgerne overbeviste om deres fortolkning.

Det seneste valg i 2005 blev på mange måder en repetition af 2001-valget, hvor vælgerne ikke havde valget mellem nogen klare politiske visioner, men i høj skulle vælge mellem forskellige varianter af partier, som lovede at forsvare og forbedre velfærdsstaten. En kamp hvor Anders Fogh Rasmussen endnu en gang stod som en klar vinder blandt andet på grund af en langt mere effektiv kampagne og på grund den strukturelle selektivitet i det danske medielandskab. I forhold til 2005-valget forsøgte Socialdemokratiet i mindre grad at genspille den traditionelle skræmmehistorie. Der var forsøg på at beskrive Venstres politik og leder som “designerpolitik” brygget af spin doctorer – underforstået at der bag hamskiftet lå helt andre hensigter. Men den strategi lykkedes ikke (bl.a. fordi Socialdemokratiet jo også havde deres egne spin doctorer). Men

der var ikke noget at sætte i stedet. Ikke mindst fordi de to store partier havde aftalt ikke at diskutere velfærdsreformer. Den borgerlige regering havde i 2003 nedsat en ekspertkommission til udredning af velfærdsstatens fremtidige udfordringer og kunne dermed henvise til, at man først ville spille ud efter udredningsarbejdet (som forventes klart december 2005). Socialdemokratiet havde i tiden op til valget haft en intern partidebat om behovet for velfærdsreformer, men af frygt for intern uro og ikke mindst at udspillet kunne skabe mindelser til den katastrofale efterlønsreform i 1998 blev dette udspil aldrig offentliggjort. Partiet gik således til valg på den mindste fællesnævner.

Måske også i Sverige?

Også i Sverige kan de synlige tendenser til en borgerlig positionsforskydning føres tilbage til tidligere tiders borgerlige regeringserfaringer. Det gælder dels 1970'ernes regeringer ledet af (Centerpartiet) Thorbjörn Fälldin som langt hen administrerede og videreudviklede den socialdemokratiske velfærdsbygning, dels på Carl Bildts (Moderaterne) regeringer i 1990'erne, som i højere grad levede op til stereotyperne i den socialdemokratiske velfærdsfortælling. Begge strategier skabte problemer. Fälldin-regeringerne kom under stigende pres fra interne modsætninger,⁵¹ og Bildt-regeringen kom i konflikt med de stærke interesser, som findes indbygget i velfærdsstatens institutionelle strukturer.⁵² Desuden faldt begge regeringsperioder sammen med økonomiske lavkonjunkturer.⁵³

Den borgerlige valgsejr i 1991 havde ellers vækket mange forhåbninger og synes umiddelbart at bekræfte mange af tidens fortolkere i, at betingelserne for et succesrigt Socialdemokrati var forsvundet. I den politiske og økonomiske debat hørtes hyppigt røster om keynesianismens sammenbrud, behov for nedskæringer i de offentlige budgetter og krav om øget individuel frihed. Velfærdsstatens socialdemokratiske guldalder synes "endeligt" at være ovre.⁵⁴ Denne krisestemning blev for-

stærket af, at socialdemokraterne i sidste halvdel af 1980'erne var plaget af stærke interne stridigheder – inden for regeringen, men frem for alt mellem arbejderbevægelsens faglige og politiske grene. Konflikterne handlede især om den økonomiske politik, som partiet udformede, da det generobrede regeringsmagten i 1982. Den såkaldte genopretningspolitik satte ikke mindst fagbevægelsens under et hårdt pres. Samtidig lykkedes det Olof Palmes og senere Ingvar Carlssons regeringer at få inflationen under kontrol. Resultatet blev, at det svenske socialdemokrati kom i defensiven og med tiden blev stadig mere sårbar overfor den borgerlige kritik.⁵⁵

Den udvikling, som stillede socialdemokraterne overfor tilsyneladende umulige udfordringer, blev hilst med glæde af borgerlige politikere. Der var langt om længe lyst for enden af en meget lang tunnel. Socialdemokratiet har udspillet sin rolle i historien og manglede evnen til at tilpasse sig tidens vilkår.⁵⁶ Det var en analyse som, mente man, til fulde blev bekræftet af finansminister Kjell-Olof Feldts stærkt selvkritiske erindringer om "den tredje vejs" sammenbrud, som blev udgivet lige op til valgkampen 1991.⁵⁷ Den kolde krig var forbi, Berlin-muren faldet og den europæiske integration mod et fælles europæisk marked havde for alvor taget fart. Gennem mere end et årti havde Storbritannien og USA været regeret af karismatiske og markante borgerlige politikere, som kunne fange tidens politiske stridsemner i en radikal politisk retorik.

Nu var tiden endelig kommet til Sverige. Borgerlige fraser som "den enda vägen" og "en ny start för Sverige", illustrerer en bevidst stræben efter at overtage Socialdemokratiets politiske position.⁵⁸ Skatten skulle sænkes, den offentlige sektor udsættes for konkurrence, den individuelle opsparing og frihed øges, fagbevægelsen skulle bringes i knæ og socialdemokraterne – efter de mange år – skulle forvises til historiens mødding. Og mens historien var ovre for socialdemokraterne, så var den kun lige begyndt for den nye tids borgerlige, da Moderaternes leder Carl Bildt selvsikkert udnævnte sin borgerlige samlingsregering til

“världens bästa regering”.⁵⁹ Der var dog et væsentligt problem i den nærmest hegelianske analyse. Den tolkede fejlagtigt den socialdemokratiske svækkelse som udtryk for, at den liberal-kapitalistiske syntese allerede var på plads. Men i virkeligheden var denne nye situation lige så ukendt og usikker for de borgerlige partier som for de socialdemokrater, der havde mistet magten.

Man kan sige, at den “enda väg” som den nykårede statsminister Carl Bildt udstak førte direkte ind i den problematik, som nyere velfærdsforskningen har peget på. Det vil sige forskellen mellem politikens popularitet under ekspansionen af velfærdsstaten og dens upopularitet, når det kommer til de senere års krise- og omstruktureringspolitik.⁶⁰ Det er, så at sige, en sag at stemme mod en socialdemokratisk regering, en helt anden sag at stemme velfærdsstaten væk med alt hvad det indbefatter. Endvidere var Bildt-regeringen, på trods af den selvsikre udmelding, svagere end 1970'ernes borgerlige regeringer. For det første kontrollerede regeringen ikke en egen majoritet i Riksdagen, men var afhængige af stemmer enten fra det nydannede højre-populistiske parti Ny Demokrati eller fra oppositionen til venstre for regeringen. For det andet var de interne styrkeforhold i den borgerlige koalition mere problematiske end i 1970'erne. Moderate Partiet rådede godt nok over klart de fleste mandater i Riksdagen, men koalitionen indbefattede i modsætning til 1970'erne ikke bare Centerpartiet og Folkpartiet, men også et fjerde parti Kristdemokraterne.⁶¹ Indenfor centrale områder som velfærds- eller miljøpolitikken var uenigheden mellem regeringspartierne større end mellem regeringen og den socialdemokratiske opposition.

På samme måde som det skete med Fällins regeringer i 1970'erne, blev også Bildt-regeringen “ramt” af en økonomisk krise og lavkonjunktur med blandt andet en dramatisk renteforhøjelse, bankkrise og en stærkt forværret svensk kreditværdighed til følge.⁶² For slet ikke at tale om den række af krisepakker, som under stor dramatik og diskussion blev gennemført i samarbejde med den socialde-

mokratiske opposition. En mere detaljeret beskrivelse af denne politik findes andre steder.⁶³ I vores sammenhæng er pointen, at den borgerlige regering dermed kom til at leve op til den skurkerolle, de borgerlige partier var blevet tildelt i den socialdemokratiske fortælling. Både på grund sit politiske program og på grund af den åbenbare manglende evne til administrere det samfund, som flertallet af svenskerne bakkede op omkring.⁶⁴ Socialdemokraterne behøvede ikke en gang at gå til valg på at ville genopbygge det ødelagte, men kunne nøjes med en mere realistisk profil, som slog på vigtigheden af at genoprette ro og stabilitet i det svenske samfund.⁶⁵

Indirekte styrkede den borgerlige fiasko dermed den socialdemokratiske legitimitet op gennem 1990'erne og øgede partiets politiske råderum. På trods af en til tider hård nedskæringspolitik lykkedes det socialdemokraterne at fastholde det politiske initiativ. En yderligere fordel var, at opgaven havde givet sig selv. Det handlede om at bekæmpe krisen, genoprette tiltroen (nationalt og internationalt) til svensk økonomi, og velfærden skulle langtidssikres til fremtidige generationer. Besparelser, reformer, skatteforhøjelser, og rationaliseringer m.v. kunne retfærdiggøres med henvisning til det borgerlige alternativs langt mere forskrækkelige følger. Til forskel fra den borgerlige ideologiske aggressivitet betonedes socialdemokraterne en forsigtig pragmatisme. Da Ingvar Carlsson gik som partiformand i forbindelse med kongressen i 1996, blev han efterfulgt af en Göran Persson, som mere end nogen anden forbindes med de svenske socialdemokraters kamp for at genvinde troværdighed og international konkurrenceevne.⁶⁶

På et mere overordnet plan repræsenterede 1990'ernes krisepolitik et brud med socialdemokraternes historiske selvforståelse. Velfærdsstaten kunne ikke længere uden videre beskrives som et resultat af styrkeforholdet i kampen mellem kapital og den organiserede arbejderklasse. Der måtte bygges en ny legitimitet op, der betonedes tryghed og solidaritet som en forudsætning for et samfund i økonomisk vækst. Det handlede om, som Göran

Fra Venstres valgkamp 2001 (copyright Venstre 2005)

Persson ofte formulerede det, at vise omverdenen, at den svenske humlebi virkelig kunne flyve, og at den kunne gøre i den såkaldte “nye internationale økonomi”.⁶⁷ Nøgleordene blev i Sverige – som i Danmark – tiltro og troværdighed.⁶⁸ Der blev indført udgiftsrammer i budgetterne, kommunerne blev pålagt et skat-testop og Riksbankens uafhængighed af det politiske system blev styrket. Man kan selvfølgelig sige, at socialdemokraterne allerede var slået ind på denne vej i begyndelsen af 1980’erne med afreguleringen af kapitalmarkederne og Kjell-Olof Feldts kamp for økonomisk ansvarlighed, men sprogbrugen blev forandret, og det var tydeligvis ikke længere lige så vigtigt at betone kontinuiteten og forbindelsen til fortiden. Selv den store pensionsreform i 1994/1998 kan indordnes i den overordnede krisepolitik, som flere og flere (både i og uden for regeringen) mente ikke adskilte sig markant fra Bildts “enda väg”.⁶⁹

I lighed med det danske socialdemokrati har Göran Perssons regeringstid været kendetegnet af partiinterne modsætninger mellem de grupperinger, som mente, at krisepolitikken har skabt fundamentet for en socialdemokratisk fornyelse, og de som holder fast i “gårsdagens løsninger”. Såvel i 1998 som i 2002 havde partiet således svært ved at opnå samme resultatet som i 1994.⁷⁰ Men på trods af den faldende tilslutning er det lykkedes Göran Persson fortsat at beholde statsministerposten. Den nok vigtigste enkeltårsag til dette har været, at det borgerlige alternativ har haft mere end svært ved at rejse sig efter sammenbruddet i 1994. I 1998 mislykkedes det således for Carl Bildt – på trods af en kortvarig karriere som international statsmand – at genfinde magien fra starten af 1990’erne. I 2002 havde hans efterfølger Bo Lundgren meget svært ved at ryste rollen som velfærdsødelægger af sig. Hans valgløfte om en skattesænkning i milliard-klassen bidrog ikke til at gøre det borgerlige alternativ spiseligt for vælgerne.⁷¹ Socialdemokratiet havde forandret sig – det var de fleste iagttagere enige om – men i den borgerlige lejr var alt åbenbart ved det gamle.

Det er svært at sige, hvorfor den ideologiske og strategiske tænkepause, som de danske borgerlige (især partiet Venstre) udnyttede efter tabet af regeringsmagten i 1993, aldrig fik en klar parallel i Sverige. En mulig forklaring kan være, at ledelsen af det største og ledende borgerlige parti, Moderaterna, var stort set den samme hele vejen op gennem 1990'erne, og at den ikke tog hånd om at formulere nye løsninger. Dette såkaldte "bunkergang" var vokset op under partilederen Gösta Bohmans kamp for individuel frihed i 1970'erne og var blevet inspireret af Margaret Thatchers kamp mod den britiske fagbevægelse i 1980'erne. De havde fulgt den amerikanske Reagan-administration på nært hold og fået smag for magten under de borgerlige regeringsår i 1990'erne.⁷² Selv da Carl Bildt endeligt forlod svensk politik efter valgnederlaget i 1998 var en række af hans generationskammerater parate til at videreføre kampen mod Socialdemokratiet og dens velfærdsmodel. Hvis man skal lede efter nye toner og tegn på et skifte, så skal man derfor nærmere gå til Folkpartiet, som efter årtier på den politiske sidelinje fik et overraskende godt valg i 2002 blandt andet på grund af mere kontante udmeldinger på lov- og ordenstemaet, indenfor skolepolitikken og ikke mindst med hensyn til integrationspolitikken.⁷³

Det er først efter valget i 2002, at man kan ane en begyndende modernisering af moderaterna. Frederich Reinfeldt, der afløste Bo Lundgren som partileder, repræsenterer et generationsskifte i partiledelsen, som rækker ud over det rent aldersmæssige og blev valgt på løfter om en grundig revision af partiets politik. Denne nye generation kan heller ikke på samme måde som forgængerne lastes for den borgerlige politiks fallit i 1990'erne.⁷⁴ Tværtimod har den nye partiledelse bevidst markeret distancen til Bildt-generationens politiske kurs og betonet betydningen af at udforme en politik, som ikke er i direkte konflikt med grundlæggende værdier blandt de svenske vælgere. Den forestående kursændring er blevet forberedt gennem en række debatartikler, som har understreget vigtigheden af, at skatte-

nedsættelse skal være fuldt finansierede, at det regulerede arbejdsmarked ikke nødvendigvis er i modsætning til økonomisk vækst og fleksibilitet, og ikke mindst at den sociale velfærdsstat er kommet for at blive. De fremtidige udfordringer for det svenske samfund, som de nye moderater peger på, ligner til forveksling det socialdemokratiske. Det handler om et voksende demografisk pres fra et "aldrende" samfund og om udfordringen med at få flere i beskæftigelse.⁷⁵ Den moderate moderniseringsproces er ikke foregået ubemærket af de svenske vælgere. Flere opinionsmålinger tyder på, at moderaterne kan se frem til en markant fremgang, og at de har genvundet positionen som det borgerlige Sveriges ledende politiske kraft.⁷⁶

Der er også flere andre tegn på, at de svenske borgerlige er slået ind på en "dansk vej". Det gælder ikke mindst arbejdet med at skabe et sammenhængende og troværdigt regeringsalternativ. Den nydannede såkaldte "Allians för Sverige" som samler Moderaterne, Folkpartiet, Centerpartiet og Kristdemokraterna repræsenterer et tydeligt forsøg på at bygge bro over de interne modsætninger og etablere en fælles front. Der er blevet oprettet en fælles hjemmeside og arbejdsgrupper på tværs af partierne i et forsøg på at binde dem sammen i omkring et fælles program. Det hele er blevet understreget ved en række mediehappenings, hvor borgerlige partiledere klædt i Alliansens orange farver har besøgt hinanden privat, drukket kaffe og diskuteret, hvordan den svenske samfundsmodel kan tilpasses fremtidens krav og betingelser. Sprogbrugen i de fælles rapporter lyder nærmest som klassiske socialdemokratiske paroler, som fx når der betones "trygghet i förändring" eller "vikten av en traditionell och trygg arbetslinje"⁷⁷ Men på trods af disse tendenser er det usikkert, hvad disse moderniseringsforsøg vil føre til? I sammenligning med Venstres meget succesfulde modernisering i Danmark er der endnu en del spørgsmålstejn knyttet til udviklingen blandt de svenske borgerlige partier.

Afsluttende bemærkninger

Den overstående fremstilling tegner et billede af en forandringsproces, hvor den største forskel ligger i timingen. Sverige halter efter for at parafrasere 1980'ernes svenske økonomiske debat. I den forbindelse er det værd at understrege, at der reelt i begge lande er tale om åbne processer, som historien endnu ikke kan bestemme udfaldet af. Tingene kan hastigt forandre sig i Danmark, hvad enten det så vil skyldes eksterne begivenheder eller de strategiske bevægelser i det nationale politiske landskab. Og hvordan det går i Sverige, er stadig åbent. Valget i 2006 vil blot give et foreløbigt svar på dette. Vores argument er imidlertid, at der foregår en forandringsproces i det politiske landskab, som ikke udelukkende handler om Socialdemokratiet, men også om de borgerlige partiers modernisering. Udfaldet af den proces vil afhænge af flere faktorer herunder den politiske kontekst og partikonfigurationen samt partiernes strategiske kapacitet.

Kigger vi først på det partipolitiske landskab og partikonfigurationen, så tegner der sig på trods af store ligheder også forskelle mellem Danmark og Sverige. Det drejer sig ikke mindst om eksistensen af Dansk Folkeparti i Danmark. Partiet har med stor dygtighed etableret sig med en blanding af forsvar for det nationale kombineret med forsvar for 1950'ernes socialdemokratiske velfærdspositioner. Det er fx Dansk Folkeparti, der mest indædt har kæmpet mod reformer af de forskellige tilbagetrækningsordninger, og det er partiet, der virker mest konsekvent i den pågående diskussion om velfærdsreformer. På samme tid har Dansk Folkeparti repræsenteret den klart hårdeste linje i forhold til integrationsproblematikken og udlændingepolitikken. Kombinationen har været en effektiv cocktail, som har sikret partiet 10-15% tilslutning fra vælgerne og en sikker og meget indflydelsesrig position som den borgerlige regerings støtteparti. En del af Dansk Folkepartis vælgere er vundet fra Socialdemokratiet, og Dansk Folkeparti kan i nogen grad siges at have udsat de danske socialdemokrater for et

dobbelt angreb. Mens de borgerlige partier har søgt at indtage positionen som en ny tids reformsocialdemokrater, så har Dansk Folkeparti søgt at erobre Socialdemokratiets historiske identitet. Det har været en eksplicit formuleret strategi, som bl.a. har givet sig udtryk en bevidst (og provokerende) brug af den socialdemokratiske symbolarv med landsmøder i arbejderbevægelsens tidligere festsal (nu Arbejdermuseet), brug af den socialdemokratiske sangskat (bl.a. 1934-klassikeren "Danmark for folket") og en omtale af sig selv som de rigtige socialdemokrater. Ser man bort fra Ny Demokratis ikke særlig kompetente forsøg på at forny den svenske højre-fløj i starten af 1990'erne, så findes der ingen klar pendant til Dansk Folkeparti i Sverige. Det skyldes ikke mindst en konsensus mellem de etablerede partier om ikke at politisere indvandreremaet. Men selv i Sverige lurer integrations- og indvandreremaet under overfladen. Meningsmålinger har antydnet, at der er et potentiale for proteststemmer på indvandringstemaet i Sverige, og ved flere lokale valg har højrenationale og/eller populistiske partier rejst temaet.⁷⁸ Senest har der også været en begyndende politisering af temaet på nationalt niveau, som på længere sigt kan bryde den nationale konsensus om at gøre dette til et non-issue. Dels fra højre hvor Folkpartiet allerede i forbindelse med valget 2002 kom med en række udspil, dels fra venstre hvor socialdemokrater under de seneste budgetforhandlingerne kom under pres fra sine mere progressive samarbejdspartnere. Endelig findes der i Sverige også grobund for fastholdelsen af de klassiske socialdemokratiske velfærdspositioner fra før verden blev globaliseret.⁷⁹

Kigger man på partiernes strategiske kapaciteter, så giver en sammenligning mulighed for at opstille nogle kriterier for en succesfuld "body snatching" (og dermed også overvejer om, hvordan man afviser denne proces eller succesivt standser processen). Venstres succesfulde modernisering i Danmark har været organisatorisk baseret på en effektiv og centralistisk organisation, som har kunnet effektivt afmontere ansatser til interne kriser.

Inspireret af den politiske udvikling i USA og Storbritannien har partiet udviklet effektive kommunikationsstrategier ("spin"), der har forandret den begrebslige terminologi, som indrammer dansk samfundsdebat.⁸⁰ I dansk politik taler man nu om "kontraktpolitik" med samme selvfølghed, som briterne taler om "stakeholder society". For det andet har politikken været baseret på opgivelse eller omformulering af klassiske borgerlige standpunkter. Fx er konflikten mellem markeds- og velfærdsstatslige løsninger blevet reformuleret i sloganet "velfærd og valgfrihed", og tidligere tiders mantra om skattnedsættelse er blevet afløst af ideen om et skattestop. For det tredje har forudsætningen for Venstres succes været kraftigt understøttet af en positiv strukturel kontekst. Det er således et spørgsmål, om processen ville være foregået lige så smertefrit og succesfuldt uden en positiv samfundskononomisk udvikling med fx økonomisk vækst, historisk lavt renteniveau og en høj indtjening på olie? For det fjerde har der været en effektiv arbejdsdeling mellem de to regeringspartier. Venstre er blevet moderniseret og fremstår som det ubestridte lederparti, mens Det konservative Folkeparti i langt højere grad har fastholdt en "gammel" dagsorden og underordnet sig. Dette har godt nok reduceret Det konservative Folkeparti til en slags protestparti (med menuen: lavere skat kombineret med Gud, konge og fædreland), men har samlet set givet regeringen en bred profil, som fanger både de gamle klassiske borgerlige, de løsgættede socialdemokrater, den tryghedssøgende middelklasse, de som ikke er interesseret i politik m.v. Forudsætningen for denne arbejdsdeling har været et klart hierarki mellem de borgerlige partier i Danmark og accepten af Anders Fogh Rasmussen som den ubestridte leder.

Det er uklart, om den svenske borgerlige fløj er i stand til, eller vælger, at gennemføre en lige så radikal moderniseringsproces. Omstændighederne forekommer ikke lige så gunstige som i Danmark. Der er ikke umiddelbart tegn (i hvert fald ikke på nationalt niveau) på noget "Svensk Folkeparti", som kan angribe

socialdemokratiets historiske positioner. Endvidere savnes en klar lederskikkelse, der både kan fremstå som det borgerlige alternativs ansigt udadtil og sikre den interne disciplin. Allians För Sverige samler hele fire partier og på trods af moderaternes ledende position, synes det meget svært at etablere et internt hierarki og en formulere en sammenhængende fælles strategi (som er mere end en mindste fællesnævner). De borgerlige partiledere optræder altid side om side og vægrer sig konsekvent imod mod at udpege deres statsministerkandidat. Med hensyn til politikken, så har den godt nok ændret karakter – velfærdstemaet har fået en mere fremtrædende rolle, og kampen mod fagbevægelsen er tonet ned, men der loves fortsat markante skattelettelser, som først og fremmest skal finansieres gennem lavere satsler indenfor arbejdsløshedsforsikringen.⁸¹

Den proces, vi har søgt at skildre ovenfor, skal således ikke forstås som nogen nødvendighed. Den politiske fremtid er ikke determineret, men er en åben proces, som afgøres af politik. Ambitionen har været at skitsere forandringer i det velfærdspolitiske landskab, som de politiske aktører må forholde sig til. Forandringerne handler ikke kun om et forandret Socialdemokrati, men i lige så høj grad om en modernisering (in casu: forandring) af de borgerlige partier og en ny relation mellem partier og vælgere i hvert fald på det velfærdspolitiske område. Den socialdemokratiske fortælling om velfærdsstaten med partiet selv som historiens sande helt har tilsyneladende mistet sin magi. Det er ikke noget tilfælde, at socialdemokratiske tillidsfolk op til den seneste danske partikongres efterlyste en ny "rød tråd", en ny fortælling.⁸² Og det skal ikke bare være en fortælling, men en god, fremadrettet, sammenhængende og identitetsskabende fortælling, som kan holde til mødet med en helt anden virkelighed, end dengang socialdemokrater læste *Social-Demokraten*, mødte op til møde og skoling i partiforeningerne, havde Stauning og Per Albin Hansson på stuevæggen og de borgerlige levede op til den skurkerrolle, de var blevet tildelt i den socialdemokratiske udviklingshistorie. Det er en

politisk udfordring, denne problemanalyse ikke giver noget svar på. Som det hedder i indledningen af Jack Finney's roman "Mennesker uden sjæl" (1955) – forlægget til Don Siefels film "Invasion of the Body Snatchers":

"Jeg advarer dem på forhånd; det, De nu begynder at læse, er fuld af løse ender og ubesvarede spørgsmål. Der er ingen slutning, hvor alt bliver smukt redet ud og forklaret på tilfredsstillende måde. I al fald ikke af mig. For jeg kan ikke sige, at jeg egentlig ved helt præcis, hvad der skete, eller hvorfor, eller bare hvordan det begyndte og hvordan det endte, eller om det er endt, og jeg var endda selv med, hvor det foregik."

Noter

1. Der findes en ganske omfattende forskningslitteratur om socialdemokratiernes modernisering og politiske transformation. Se fx Wolfgang Merkel, *Ende der Sozialdemokratie? Machtressourcen und Regierungspolitik im westeuropäischen Vergleich*, Frankfurt AM & New York 1993; Herbert Kitschelt, *The Transformation of European Social Democracy*, Cambridge 1994; Christopher Pierson, *Socialism after Communism: The New Market Socialism*, Pennsylvania 1995; Guiliano Bonoli & Martin Powell (eds.), *Social Democratic Party Politics in Contemporary Europe*, London & New York 2004. Temaet behandles i øvrigt i de fleste af dette temanummers bidrag.
2. Se Anthony Giddens, *Den tredje vej. Socialdemokratiets fornyelse*, København 1999.
3. Jf. Kitschelt 1994. Se også Kjell Östberg, "Vad har socialdemokratin gjort av sina intellektuella?", i *Tidssignal* 2005:3; Jenny Andersson, *Mellan tillväxt och trygghet: Idéer om produktiv socialpolitik i socialdemokratisk socialpolitisk ideologi under efterkrigstiden*, Uppsala 2003; Erik Holstein, *Fyrsten: Et portræt af Mogens Lykketoft*, København 2003.
4. Se fx Michael Baggesen Klitgaards bidrag til dette temanummer. For en mere kritisk analyse se Søren Kolstrup, "Velfærdsstaten og Socialdemokratiets markedsstilpasning", *Arbejderhistorie*, 2002, nr. 2; Jan Helbæk, "Fra demokratisk socialisme til socialt demokrati", i Gerd Callesen e.a. (red.), *Udfordring og omstilling. Bidrag til Socialdemokratiets historie 1971-1996*, København 1996.
5. *Berlingske Tidende*, 16. december 2001.
6. Dick Morris, *Behind the Oval Office: Getting Re-elected Against All Odds*, Los Angeles 1999.
7. Se Ian Shapiro, *The State of Democratic Theory*, Princeton 2003,.
8. En detaljeret diskussion af denne politiske midte – velfærdsmodellen – findes i Urban Lundberg & Klaus Petersen, "Social Democracy and the Welfare State in Denmark and Sweden since the 1960s", *Tekst & Teser*, Arbejdspapirer fra Institut for Historie Københavns Universitet, No. 3, sept. 1999. For et studie af velfærdstemaets stærke stilling i vælgeropinionen se Stefan Svallfors, *Välfärdsstatens moraliska ekonomi*, Umeå 1996.
9. For en mere detaljeret diskussion af velfærdsstaternes historiske udvikling og den socialdemokratiske rolle her i se bidragene i *Scandinavian Journal of History*, Vol. 26, No. 3, 2001 (temanummer om The Nordic Welfare States 1900-2000) samt Niels Finn Christiansen, Klaus Petersen, Nils Edling & Per Haave (red.), *The Nordic Model of Welfare – a historical re-appriassal*, Copenhagen 2006 (under udgivelse).
10. Daniel Levine, *Poverty and Society. The Growth of the American Welfare State in International Comparison*, Brunswick 1988.
11. Francis Castles, *The Social democratic Image of Society*, London 1978; Göran Therborn, "Swedish Social Democracy and the Transition from Industrial to Postindustrial Politics", i Frances Fox Piven (red.), *Labour Parties in Postindustrial Societies*, Cambridge UK, 1991. Man kan endvidere sige, at den i Skandinavien så dominerende magtressource-teori jo har fokuseret ret ensidigt på Socialdemokraternes styrke som forklaring, se: Gøsta Esping Andersen, *Politics Against Markets: The Social Democratic Road to Power*, Cambridge MA 1985; Walter Korpi, *Arbetarklassen i välfärdskapitalismen: Arbete, fackförening och politik i Sverige*, Stockholm, 1978.
12. Der findes enkelte forskere, der har forsøgt at give de borgerlige partier en mere aktiv rolle. Se således Peter Baldwin, *The Politics of Social Solidarity. Class Bases of the European Welfare State 1875-1975*, Cambridge 1990; Jacob Christensen, *Socialpolitiske strategier 1945-1972. En undersøgelse af udviklingen i de politiske aktørers socialpolitiske målsetninger og dens betydning for de sociale udgifter*, Odense 1998. Man kan diskutere langt og længe, hvilken forskningstilgang, der rammer bedst. Pointen i nærværende sammenhæng er imidlertid – som fx Baldwin selv betoner – at den socialdemokratiske forklaring (med forskellige varianter) har været dominerende. Og at den ikke kun er blevet orkestreret af socialdemokrater, men også af modstandere på både venstre og højre fløj. Som et eksempel på sidstnævnte se Henning Fonsmark, *Den danske utopi. Et idéhistorisk essay*, København 1991.
13. For en nærmere diskussion af Socialdemokratiets

- historieskrivning kan henvises til Åsa Linderborg, *Socialdemokraterne skriver historia: Historieskrivning som ideologisk maktresurs*, Stockholm 2001; Claus Bryld, *Den socialdemokratiske idéarv*, København 2004, især s. 276-290. Alternativt kan man gå direkte til partiets egen omfattende historieskrivning.
14. Filmen (replikker og handling) er gengivet i Al LaValley (red.), *Invasion of the body snatchers*, New York 1989.
15. Se René Cuperus, *The Populist Deficiency of European Social Democracy*: <http://www.progressive-governance.net/php/article.php?aid=92&sid=10>.
16. Klaus Petersen, *Legitimität und Krise. Die politische Geschichte des dänischen Wohlfahrtsstaates 1945-1973*, Berlin 1998.
17. For den økonomiske politik se Peter Nannestad, *Danish Design or British Disease? Danish Economic Crisis Policy 1974-1979 in Comparative Perspective*, Århus 1991. For en analyse af de socialdemokratiske partiprogrammer se Helbæk 1996 samt Klaus Petersen, "Programmeret til velfærd? Om ideologi og velfærd i socialdemokratiske partiprogrammer efter 1945", *Arbejderhistorie*, nr. 2, 2001.
18. Der savnes i høj grad en samlet og detaljeret fremstilling af den borgerlige politik i 1980'erne. Man er fortsat overladt til enten de meget brede fremstilling – se således Søren Hein Rasmussen, *Grænser forsvinder*, Bd. 16 i Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie, København 2004 – eller de også relativt få detaljestudier. For velfærdspolitikken se Christopher Green-Pedersen, *The Politics of Justification. Party Competition and Welfare-State Retrenchment in Denmark and Sweden from 1982 to 1998*, Amsterdam 2002.
19. Callesen e.a. (red) 1996, s. 57.
20. Se Green-Pedersen 2002; Jan Plovsing, *Socialpolitik*, København 2000. På nogle områder – fx uddannelsesstøtten og børnechecken – afleverede de borgerlige regeringer endog mere velfærdsstat end de modtog. Se Søren Kolstrup, "Den nordiske model og nyliberalismen", *Arbejderhistorie*, nr. 4, 1997.
21. Hein Rasmussen 2004, s. 173ff.
22. Se Henning Jørgensen, *Consensus, Cooperation and Conflict. The Policy Making Process in Denmark*, Cheltenham e.a. 2002, s. 93-115; Mats Benner & Torben Bundgaard Vad, "Sweden and Denmark: Defending the Welfare State", i Fritz W. Scharpf & Vivien A. Schmidt (red.), *Welfare and Work in the Open Economy*, Vol. II, Oxford 2000.
23. Ibid. Se også Jørgen Goul Andersen, "Fra krise og konsolidering til overflod og omstrukturering? Den danske velfærdsstat i 1980'erne og 1990'erne", *Tidskrift for Velfærdsforskning*, årg. 2, nr. 4, 1999.
24. Se Michael Baggesen Klitgaards bidrag til dette temanummer.
25. Jf. Niels Finn Christiansen, "Velfærd. Vision og virkelighed", i Callesen m.fl. (red.) 1996. Dette blev desuden voldsomt diskuteret i dagspressen. Se ikke mindst indlægget "Velfærdssamfundets anden etape" fra "Hilden & the Hackers", *Aktuelt* 10. februar 1996 samt modsvaret "Liberalismen er sygdommen ikke kuren" fra kredsen omkring tidsskriftet "Snart dages det ..." i *Aktuelt* 14. marts 1996.
26. Der findes ingen grundige analyser af den borgerlige oppositionspolitik og den interne politikudvikling. Her er man i meget høj grad overladt til aviserner og andre mere journalistiske fremstillinger og analyser.
27. Begge linjer kan føres langt tilbage i den politiske historie.
28. Se interview med Mads Qvortrup – Det konservative Folkeparti daværende ideologiske fornyer – i *Weekendavisen*, 7. august 1998.
29. Se interview med Per Stig Møller i *Weekendavisen*, 20.-26. februar 1998.
30. Det er disse intense opgør, som inspirerede til den tidligere konservative pressemedarbejder Niels Krause Kjær til bestselleren *Kongekabale: En roman* (2000).
31. *Weekendavisen*, 20.-26. juni 1998; *Aktuelt*, 27. maj 1998; *Aktuelt*, 14. juni 1998.
32. Se fx interview med Uffe Ellemann-Jensen i *Weekendavisen*, 28. november-4. december 1997.
33. Se Søren Risbjerg Thomsens vejede index for opinionsmålinger til Folketinget 1990-1998: <http://www.srtconsult.dk/Mening/Gamle.html>.
34. Johannes Andersen m.fl., *Vælgere med omtanke – en analyse af folketingsvalget 1998*, Århus 1999.
35. Dette blev ikke mindst understreget i en række interviews med Anders Fogh Rasmussen lige omkring hans kåring som ny Venstre-formand i foråret 1998. Se fx *Aktuelt*, 21. marts 1998, *Information*, 21.-22. marts 1998.
36. Jf. også *Berlingske Tidende*, 19. marts 2000; *Aktuelt*, 10. marts 2001.
37. Det var fx tilfældet med de såkaldte 10 liberale tesser og et forslag til en ny kommunalpolitik. Se *Ekstra Bladet*, 26. september 1999 samt 30. januar 2000; *Aktuelt*, 8. november 1999.
38. Turen havde lidt karakter af et pilgrimstog. Fogh Rasmussen mødte ikke Blair personligt – noget som blev kraftigt underspillet i de danske medier – men satsede på symbolværdien i at have "være der". Se *Politiken*, 8. september 1999; *Berlingske Tidende*, 19. marts 2000.
39. Ulrik Dahlin, "Tid til forandring – Venstres mediedesignede valgkamp" i Claus Bryld & Søren Hein Rasmussen (red.), *Demokrati mellem fortid og fremtid*, København 2003. Det er interessant – og kalder på en nærmere undersøgelse – at mens en række

undersøgelse havde vist, at velfærdstemaet var vælgernes nr. 1, så lykkedes det at bringe integrationstemaet frem i medier og lade det overtage førstepladsen. Der kan dog være en risiko for at medierne med deres opmærksomhed har skabt et selvrefererende (og totalt ukritisk) system. De bringer temaet frem, spørger derefter vælgerne, som svarer, at indvandrerproblemet nu er vigtigst, fordi det har de jo set i fjernsynet. Medierne går så tilbage til politikerne og konfronterer dem med dette – og så maler møllen.

40. Dansk Folkeparti fordoblede sin tilslutning i meningsmålinger fra knap 8% i maj 1999 til næsten 16% i januar 2000. Derefter gik det lidt tilbage, men stabiliseredes på et højere niveau end tidligere. Se Søren Risbjerg Thomsens vejede index for opinionsmålinger til Folketinget:
<http://www.srtconsult.dk/Mening/Gamle.html> samt
<http://www.srtconsult.dk/Mening/Pct.html> Dansk Folkeparti

41. Ibid. De 21,1% tilslutning i december 1998 er et vejet gennemsnit – enkelte meningsmålinger viste tilslutning under de 20%.

42. Ibid. I en opinionsundersøgelse i *Aktuelt*, 14. november 2000, pegede hele 41% på, Fogh Rasmussen som den bedste garant for sikring af velfærdsstaten mod kun 32% til Poul Nyrup Rasmussen.

43. Dahlin 2003.

44. Se fx annoncen i *Politiken*, 19. november 2001.

45. Socialdemokratiet forsøgte uden stort held at lancere modsætningen mellem deres "velfærds-Danmark" og Venstres neoliberale "Forsikrings-Danmark". Se fx *Politiske Breve* (udsendt af Socialdemokratiets Nyhedstjeneste), nr. 4, juni 2001; *Politiken*, 26. august 2001.

46. Debatten mellem de to statsministerkandidater blev i uddrag vist utallige gange i dansk TV. Ikke mindst på grund af de mange genudsendelser og TV's fokusering netop på "bog-seancen", så blev denne gimmick stærkt kontraproduktiv og viste en socialdemokratisk kandidat som kiggede bagud overfor en fremadskuende Venstre-leder.

47. Se fx *Berlingske Tidende*, 13. november 2003.

48. Vedr. sundhedsbidraget se fx *Politiken*, 3. august 2004.

49. *Mandag Morgen*, nr. 20, 27. maj 2002.
 1 Interview i *Berlingske Tidende*, 12. januar 2005.

50. Sven-Erik Larsson, *Regera i koalition: Den borgerlige trepartiregeringen 1976-1978*, Stockholm 1986; Hans Bergström "Förutsättningarna för regeringen Fällidin", i Nils G. Åsling (red.), *Maktskrifte*, Stockholm 2001.

52. Torbjörn Nilsson, *Mellan arv och utopi: Moderata vägval under 100 år*. Stockholm 2004.

53. Lars Magnusson, *Sveriges ekonomiska historia*. Stockholm 2002.

54. Nilsson 2004.

55. Klas Åmark, "Sammanhållning och intressekamp: Socialdemokratin och LO i samarbete och på skilda vägar", i Klaus Misgeld, Karl Molin & Klas Åmark (red.), *Socialdemokratiets samhälle 1889-1989*, Stockholm 1989.

56. Carl Bildt, "Det liberala systemskiftet", *Svensk Tidskrift* 1994.

57. Kjell-Olof Feldt, *Alla dessa dagar...i regeringen 1989-1990*, Stockholm 1990.

58. *Ny start för Sverige* (gemensamt handlingsprogram för moderaterna och folkpartiet) 1991; Carl Bildt, *Den enda vägen*, Stockholm 1994.

59. Christer Isaksson, "Världens bästa regering". *Tusen dagar som skakade Sverige*, Stockholm 1994.

60. For en generel diskussion af denne overordnede tematik se Paul Pierson, *Dismantling the Welfare State: Reagan, Thatcher and the Politics of Retrenchment*, Cambridge Mass. 1994; Jørn Henrik Petersen & Klaus Petersen, "Indledning", i samme (red.), *13 reformer af den danske velfærdsstat*, Odense 2005.

61. Regeringspartierne fik tilsammen 45,5% af stemmerne. Det indebar, at de til hver eneste afstemnings i Riksdagen må finde tilslutning fra mindst et andet parti.

62. Lars Jonung, *Med backspejeln som kompass. Om stabiliseringspolitiken som läroprocess*. Rapport till ESO [Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi]. Ds 1999:9.

63. Bengt Dennis, *500%*. Stockholm, Stockholm 1998; Ingvar Carlsson, *Så tänkte jag*, Stockholm 2003; Bo Lundgren, *När bubblan brast: Om den svåraste finanskrisen i Sveriges historia*, Stockholm 1998.

64. Socialdemokraterna gik 7,7 %point frem ift. 1991-valget og fik 45,3%. De borgerlige partier fik stort set deres dårligste valg nogensinde.

65. Carlsson 2003.

66. Olle Svenning, *Göran Persson och hans värld*, Stockholm 2005.

67. Socialdemokraternas riktlinjer för utveckling och jämlikhet. Antagna av kongress år 2000 den 12 mars; Jenny Andersson, *The people's Library and the Electronic Workshop: The Knowledge Society, the Third Way, and Modernisation – Comparing Swedish and British Social Democracy* (upubliceret manuscript).

68. Se fx Göran Perssons egen fremstilling i bogen *Den som är satt i skuld är inte fri. Min berättelse om hur Sverige återfick sunda statsfinanser*. Stockholm 1997, hvor disse ord bruges hyppigt.

69. Urban Lundberg, *Juvelen i kronan: Socialdemokraterna och den allmänna pensionen*, Stockholm 2003.

70. 1998 mistede socialdemokraterne næsten 9% point, fra 45,4% i 1994 til 36,6% i 1998. I lyset af

denne tilbagegang fremstår resultatet i 2002 som et skridt i den rigtige retning, hvor partiet øgede sin vælgertilslutning med 3,3%-point til 39,9 %. Men samti- dig blev den socialdemokratiske regerings magtbasis udhulet. Koalitionspartierne Miljöpartiet og Vänsterpartiet øgede deres krav, og det vil alene af den grund i fremtiden sandsynligvis blive svært og sværere for Socialdemokratiet at fastholde regeringsmagten.

Hvad det vil betyde for Socialdemokratiets position blandt vælgerne er uvist. Men det gør det i allen fald muligt for den borgerlige alliance at pege på, hvordan (også) det rød-grønne regeringsalternativ er præget af intern

splittelse og har problemer med at formulere en sammenhængende og troværdig politik.

71. Moderaterna mistede 7,7 %-point – fra 22,9% i 1998 til 15,2% i 2002.

72. Nilsson 2004.

73. Partiet gik 8,6%-point frem – fra 4,7% i 1998 til 13,3% i 2002. Dermed begyndte Folkpartiet for alvor at udfordre Moderaterna om positionen som det ledende borgerlige parti.

74. Nilsson 2004.

75. Se debatartiklerne i *Dagens Nyheter*, 4. marts 2004 samt 18. september 2004,

76. Gennem længere tid har Moderaterna ligget omkring 30% i meningsmålingerne. I SIFO's årlige Vælgerbarometer fra september 2005 fik partiet 30,5%. Det er en fremgang på 7%-point i forhold til året før.

77. *Allians för Sverige: Samverkan för maktskifte*, Högfors, 31. september 2004; *Dagens Industri*, 16. oktober 2004. Se Alliansens hjemmeside: <http://www.maktskifte06.se/>.

78. *Integrationsbarometer 2004: En rapport om allmänhetens inställning till integration, mångfald och diskriminering 2003 och 2004*, Integrationsverket, 2005.

79. Her kan man fx pege på fremkomsten af lokale "sygehuspartier" som i flere kommuner har vundet pladser i byrådene.

80. Se også Steven Breunigs artikel i dette temanummer.

81. *Dagens Nyheter* 4. marts 2003.

82. De socialdemokratiske ungdomsorganisationer DSU og Frit Forum har en diskussion af netop dette i *Vision*, nr. 1, 2005.

Abstract

Urban Lundberg and Klaus Petersen: The Social Democratic Party, the Right Wing Parties and the Welfare State in a new political landscape? An essay on modern welfare policy. *Arbejderhistorie* 4/2005, pp. 6-26.

With reference to Don Siegel's classic horror movie "The Invasion of the Body Snatchers" (1956) Urban Lundberg and Klaus Petersen discuss how both Social Democratic parties and Right Wing Parties in Denmark as well as in Sweden have been modernised. In the early post-war years the welfare state more or less belonged to the Social Democratic parties. Today the welfare state belongs to all parties. The new situation has greatly challenged the Social Democratic Parties.

Urban Lundberg

Forsker, fil. dr.

Institutet för Framtidsstudier, Stockholm

email: urban.lundberg@framtidsstudier.se

Klaus Petersen

Lektor, ph.d.

Center for Velfærdsstatsforskning

Syddansk Universitet

email: klaus.petersen@hist.sdu.dk